

A person's hand is silhouetted against a dark blue night sky, reaching upwards towards a small, white crescent moon. The sky is filled with numerous small, bright stars. The overall mood is contemplative and serene.

ปรีศนาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

ดร.รอบทิศ ไวยสุศรี

KOAN

KOAN = บันทึกสาธารณะ (AN = บันทึก , KO = สาธารณะ)

KOAN

KOAN = บันทึกสาธารณะ (AN = บันทึก , KO = สาธารณะ)

KOAN = การแสดงออกแห่งธรรมะ อันเป็นกฎสากลแท้จริงสูงสุด
(AN = การยืนยันถึงสภาวะแห่งพุทธะ
, KO = จิตที่หลุดพ้นจากการยึดมั่นในความคิดส่วนตัว)

KOAN

KOAN = บัณฑิตสาธารณะ (AN = บัณฑิต , KO = สาธารณะ)

KOAN = คำสอนอันสืบทอดมาแต่โบราณ (เมื่อลูกศิษย์มีมากขึ้น
จนอาจารย์รุ่นใหม่ไม่มีเวลาคิดปริศนาธรรมใหม่ๆที่เหมาะสมกับลูกศิษย์
จึงรวบรวมปริศนาธรรมในอดีตมาใช้ทดสอบลูกศิษย์ตามความเหมาะสมแทน

พระมหากัสสปะ พระอัครมหาบัณฑิตที่ 1
แห่งพุทธศาสนานิกายเซนในอินเดีย

ท่านโพธิธรรม (ตั๊กม้อ)
พระสังฆปริณายกองค์ที่ 28
ผู้เดินทางมาเผยแผ่
พุทธศาสนานิกายเซน
ที่ประเทศจีน
(กลางพุทธศตวรรษที่ 10
สมัยพระเจ้าเหี้ยนเต้)

การส่งมอบพิเศษนอกหลักสูตร
ไม่ต้องอาศัยคำพูดและตัวหนังสือ
ชี้ตรงไปยังแก่นแท้ของมนุษย์
เห็นแจ้งในธรรมชาติของตนเอง
และบรรลุความเป็นพุทธะ

六祖真身像

ท่านเว่ยหลาง (ฮุยเน่่ง)

พระสังฆปริณายกองค์ที่ 6 ของจีน

(ค.ศ. 638-173)

ยุคทองของพุทธศาสนานิกายเซน

ในประเทศจีน สมัยราชวงศ์ถัง

สังฆปริณายกองค์ที่ 5 ให้เขียนโคลกเรื่อง “จิตเดิมแท้”
ท่านชินชา หัวหน้าศิษย์เขียนว่า

กายของเราคือตันโพธิ์
ใจของเราคือกระจกอันเงาใส
เราเช็ดมันด้วยความระมัดระวังทุกๆ ชั่วโมง
และไม่ยอมให้ฝุ่นละอองจับ

ท่านเว่ยหลางเขียนว่า

ไม่มีตันโพธิ์
ทั้งไม่มีกระจกเงาอันใสสะอาด
เมื่อทุกสิ่งว่างเปล่า
ฝุ่นจะลงจับอะไร

ท่านเอะอิไซ (Myoan Eisai ค.ศ. 1141 - 1215)

นำเซนนิกายลิน-ซี จากจีนมาเผยแพร่ในญี่ปุ่น
เรียกว่า **นิกายรินไซ (Rinzai Zen)**

เน้นเรื่อง การใช้ปัญญาพิจารณาปริศนาธรรม
เพื่อเกิดความรู้แจ้งแบบฉับพลัน

ท่านโดเก็น (Dogen Kigen ค.ศ. 1200 - 1253)

นำเซนนิกายเช่า-ทงจากจีนมาเผยแพร่ในญี่ปุ่น
เรียกว่า **นิกายโซโต (Soto Zen)**

เน้นเรื่อง การปฏิบัติซาเซน ค่อยๆปฏิบัติไป
ตามลำดับ

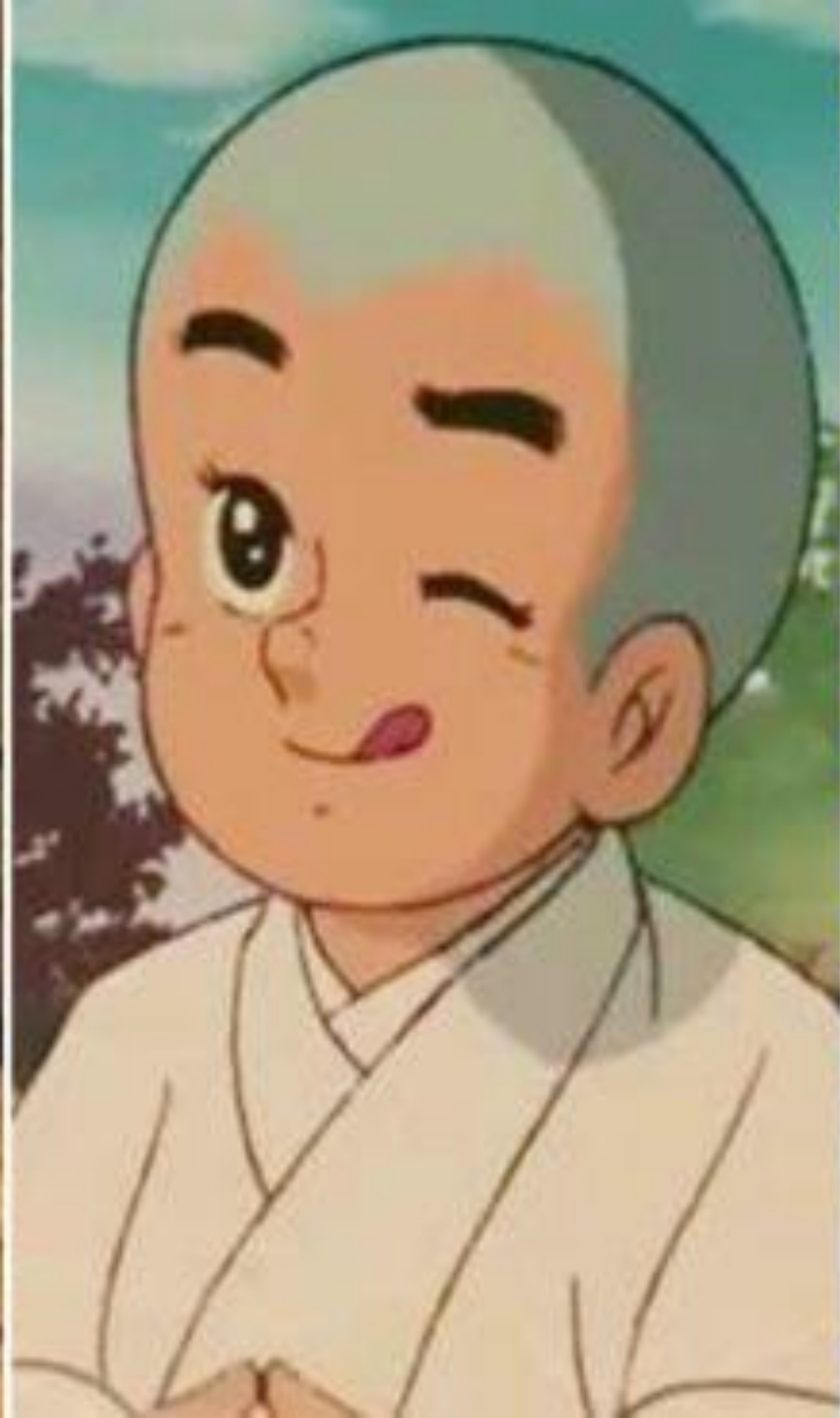
ท่านฮะกุอิน (Hakuin Ekaku ค.ศ. 1686 - 1769)

ปรับปรุงปริศนาธรรมเดิมๆที่สืบทอดมาจากจีน
ให้เข้ากับคนญี่ปุ่นมากขึ้น

การบรรลุความจริงแท้ ต้องปฏิบัติทั้งซาเซน
และพิจารณาปริศนาธรรม ควบคู่กันไป

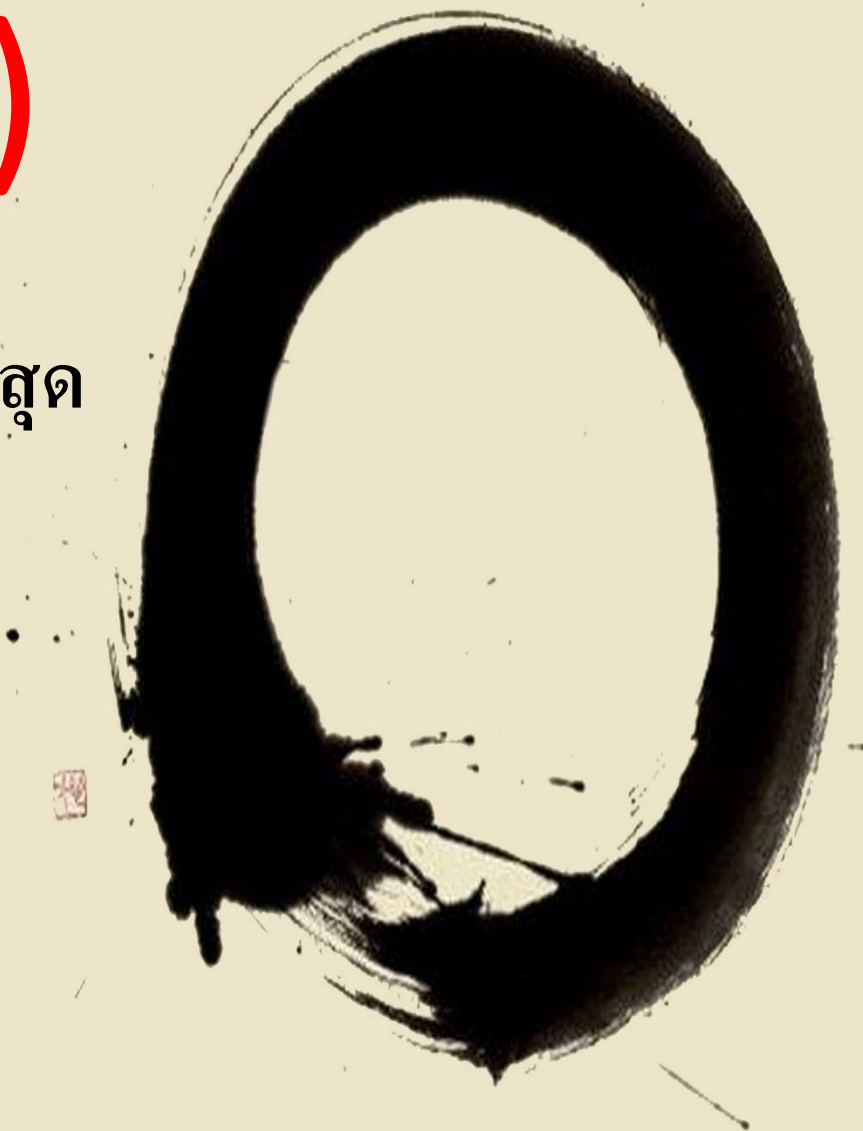
“อะไรคือเสียงของมือข้างเดียว”

ชะโตะริ (Satori)

การรู้แจ้งในสภาวะแห่งความจริงแท้สูงสุด

D.T.Suzuki (ค.ศ. 1870 - 1966)

กล่าวถึงลักษณะของ **Satori** ว่า

1. ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุผล
2. เป็นการหยั่งรู้ภายใน
3. ไม่ขึ้นกับผู้ใด
4. เป็นสถานะแห่งการยืนยัน
5. เป็นสถานะที่เหนือสรรพสิ่งทั้งปวง
6. ไม่มีอิทธิพลส่วนบุคคล
7. เป็นความรู้ลึกของการก้าวข้าม
8. เป็นสถานะฉับพลัน

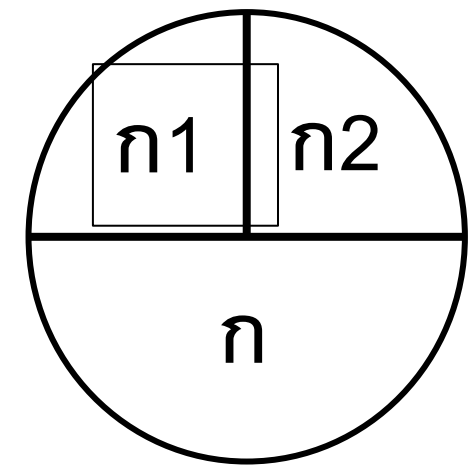

ก่อนจะฝึกฝนเซน แม่น้ำก็เป็นแม่น้ำ ชุนเขาก็คือ
เป็นชุนเขา

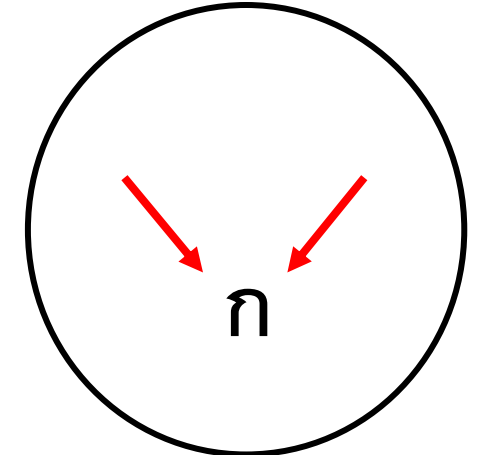
แต่เมื่อปฏิบัติเซนแล้ว ฉันเห็นว่าแม่น้ำก็ไม่ใช่
แม่น้ำ ชุนเขาก็คือมีชุนเขาอีกต่อไป

มาในบัดนี้ ฉันกลับเห็นแม่น้ำก็ยังคงเป็นแม่น้ำ
และชุนเขาก็คือยังคงเป็นชุนเขาอยู่ดังเดิม

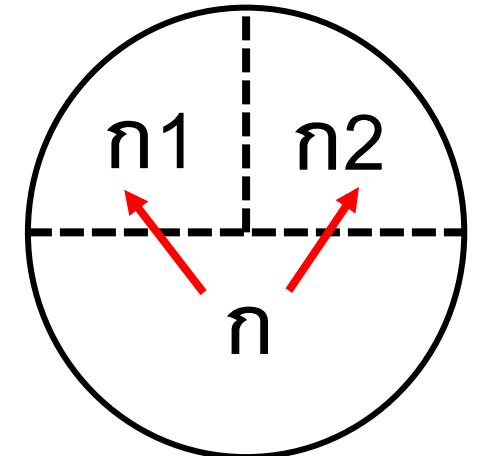
ก่อนจะฝึกฝนเซน แม่น้ำก็เป็นแม่น้ำ ชุนเขาก็คือชุนเขา

แต่เมื่อปฏิบัติเซนแล้ว ฉันเห็นว่าแม่น้ำไม่ใช่แม่น้ำ
ชุนเขาก็มิใช่ชุนเขาอีกต่อไป

มาในบัดนี้ ฉันกลับเห็นแม่น้ำก็ยังคงเป็นแม่น้ำ และชุนเขา
ก็ยังคงเป็นชุนเขาอยู่ดังเดิม

A hand is shown in silhouette, reaching upwards towards a crescent moon in a dark, starry night sky. The background is a deep blue gradient, transitioning from a darker blue at the top to a lighter blue at the bottom. The hand is positioned in the lower right quadrant of the frame, with fingers slightly curled as if reaching for something. The crescent moon is a small, bright white arc located in the upper right quadrant. Numerous small, white stars are scattered across the sky, adding to the celestial theme.

ปริศนาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

A hand is shown in silhouette, reaching upwards towards a small, white crescent moon in a dark blue, starry sky. The hand is positioned in the lower right quadrant of the frame, with fingers slightly curled as if reaching for something. The background is a deep blue gradient, transitioning from a darker shade at the top to a lighter shade at the bottom. Numerous small, white stars are scattered across the sky, adding to the celestial theme.

ปรินาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

ปรินาธรรม เป็น วิธีการ (Means)

ไม่ใช่ จุดหมายปลายทาง (End)

ลักษณะของปรีศนาธรรม

1. ปรีศนาธรรมที่ความขัดแย้งในตัวเอง อยู่ในลักษณะคำสั่ง หรือคำถามสั้นๆ เพียงคำเดียว เช่น

จงแสดงใบหน้าที่แท้จริงของท่าน ก่อนท่านเกิด

อะไรคือเสียงของมือข้างเดียว

ลักษณะของปรีศนาธรรม

2. ปรีศนาธรรมที่ความขัดแย้งในตัวเอง อยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างคำถามกับคำตอบ โดยคำถามหรือคำตอบอย่างใดอย่างหนึ่งมีลักษณะขัดแย้งในตัวเอง เช่น

ศิษย์ : มีสิ่งใดที่ผมต้องทำบ้าง (เพื่อบรรลุเซน) ?

อาจารย์ : เชอจงกั้นหางกลมกลับหัวให้พบ

ศิษย์ : ผมจะกั้นหามันได้อย่างไร ?

อาจารย์ : ง่ายนิดเดียว ขอให้ติดตามการบินของห่านป่าที่ไร้ปีก

ลักษณะของปรีศนาธรรม

3. ปรีศนาธรรมที่ความขัดแย้งในตัวเอง อยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างคำถามกับคำตอบ แต่คำถามหรือคำตอบไม่มีลักษณะขัดแย้งในตัวเอง เช่น

ศิษย์ : พุทธะคืออะไร?

ท่านโงฐ : กระดาษชำระ

หรือ

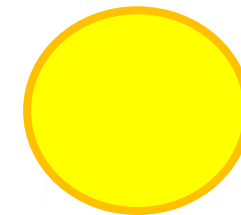
ศิษย์ : อะไรคือความมุ่งหมายของท่านโพธิธรรมที่เดินทางมาจากตะวันตก?

ท่านยุนเหมิน : จงค้นหาเหรียญที่เธอทำตกในแม่น้ำ

พิกเดียว
นั่งสิครับ

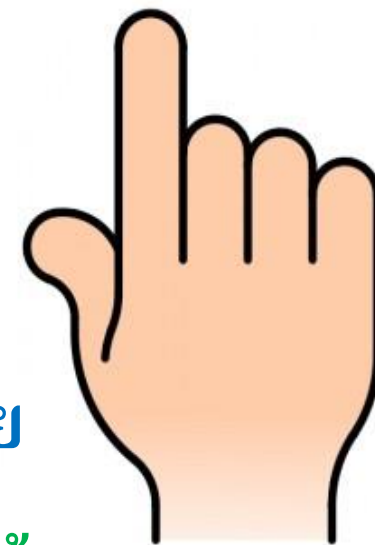

ท่านไท่-หุย (Tai-hui) กล่าวไว้ว่า

มีอยู่ 2 ลักษณะที่มักผิดพลาดจากการศึกษาเซน

พวกหนึ่งคิดว่ามีสิ่งอัศจรรย์ซ่อนอยู่หลังประโยคทั้งหลาย
เขาเหล่านั้นจึงพยายามรำเรียนประโยคเหล่านั้นอย่างมากมาย

ส่วนอีกพวกหนึ่งสุดโต่งไปอีกข้าง เขาลืมไปว่าภาษาเหล่านั้นเป็นดั่งนิ้วที่ชี้สู่ดวงจันทร์
เขาจึงปฏิเสธการเรียนรู้ผ่านภาษาทั้งปวง แล้วหันไปนั่งหลับตาคล้ายคนที่ตายแล้ว
เป็นการนั่งเฝ้ายามภายใน ไร้การโต้ตอบ

ซึ่งทั้ง 2 ทาง ล้วนเป็นทางที่ผิดในเซนทั้งสิ้น

ท่านกู-หยิน (Ku-yin) กล่าวไว้ว่า

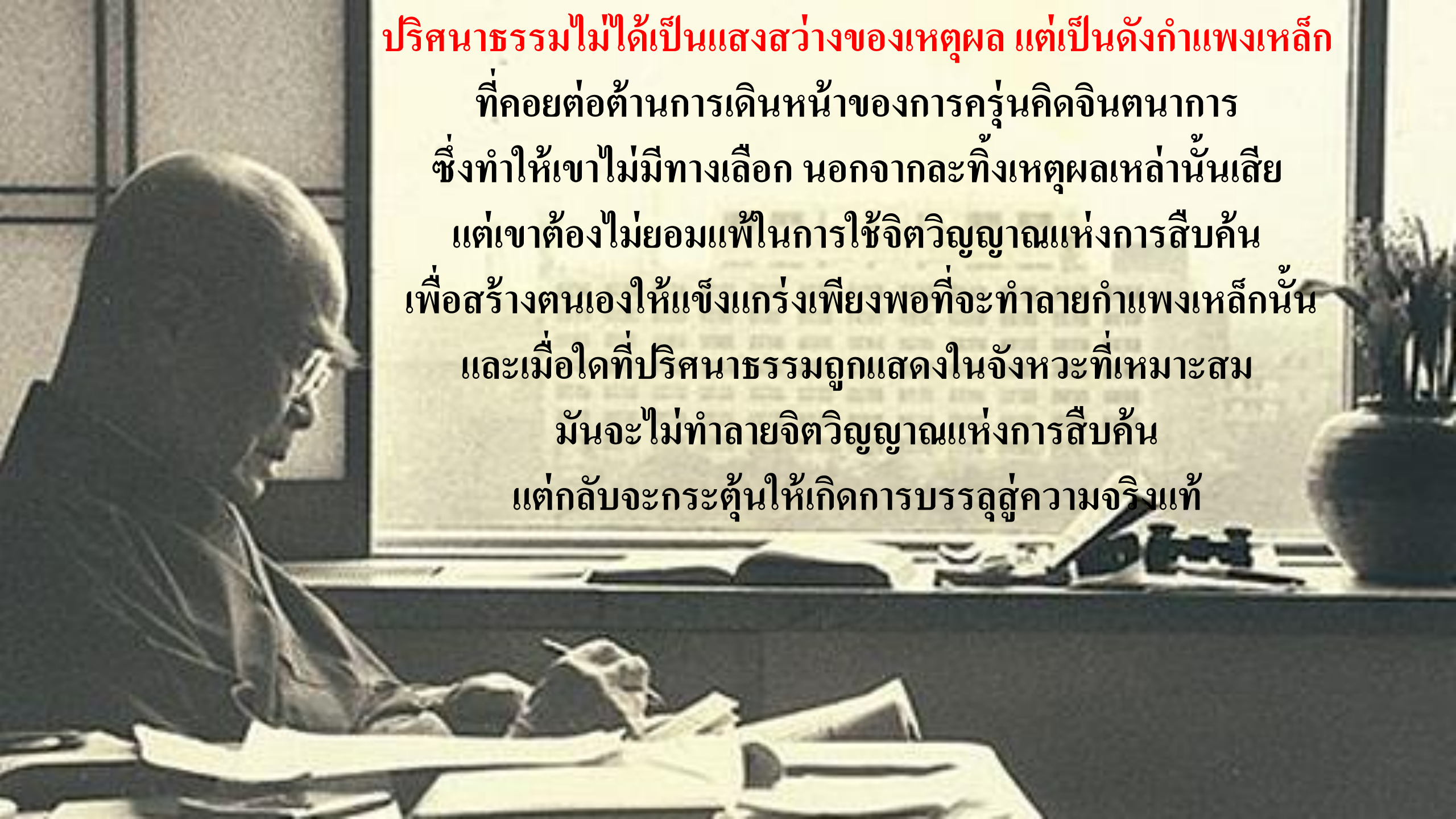
การสืบทอดเป็นหนทางการปฏิบัติที่ดีที่สุด มันทำให้เสียงและความสับสนเข้าไม่ถึงเรา ตัดขาดเรา
จากสิ่งรบกวน ทำให้หยุดการครุ่นคิดจินตนาการ และทุ่มใจทั้งหมดไว้กับการพิจารณาปริศนาธรรม
เราต้องไม่ปล่อยให้ปริศนาธรรมอยู่ห่างจากจิตเรา ไม่ว่าจะนอน เดิน ยืน หรืออยู่ในสภาวะใด ไม่ว่าจะ
ปีติ หรือสังสย พยายามให้มีปริศนาธรรมอยู่ในจิต และตามมันไปอย่างไม่ทอดย

เมื่อเราสืบทอดอย่างมุ่งมั่น เวลานั้นย่อมมาถึง **เมื่อเกิดความเป็นไปไม่ได้อย่างสูงสุดที่คุณจะสืบทอด
ต่อไป** เหมือนดังสายน้ำใหญ่ที่ถูกปิดกั้นบีบอัดด้วยขุนเขารอบข้าง มันคือเวลาที่ไม้เลื้อยที่เคยพันกัน
ยุ่งเหยิงจะคลายตัวออก เป็นเวลาที่ความแตกต่างกันระหว่างจิตและวัตถุจะถูกทำลายสิ้น

การสืบทอดจะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างสมบูรณ์ การตื่นจากความรู้สึกร้างว่างเปล่าจะบังเกิด
การบรรลุชะโตะริอันยิ่งใหญ่จะเข้ามาแทนที่ อันนำมาซึ่งการจบการสืบทอดทั้งปวง

ปรีศนาธรรมไม่ได้เป็นแสงสว่างของเหตุผล แต่เป็นดั่งกำแพงเหล็ก

ที่คอยต่อต้านการเดินหน้าของการครุ่นคิดจินตนาการ
ซึ่งทำให้เขาไม่มีทางเลือก นอกจากละทิ้งเหตุผลเหล่านั้นเสีย
แต่เขาต้องไม่ยอมแพ้ในการใช้จิตวิญญูณแห่งการสืบค้น
เพื่อสร้างตนเองให้แข็งแกร่งเพียงพอที่จะทำลายกำแพงเหล็กนั้น
และเมื่อใดที่ปรีศนาธรรมถูกแสดงในจังหวะที่เหมาะสม
มันจะไม่ทำลายจิตวิญญูณแห่งการสืบค้น
แต่กลับจะกระตุ้นให้เกิดการบรรลุสู่ความจริงแท้

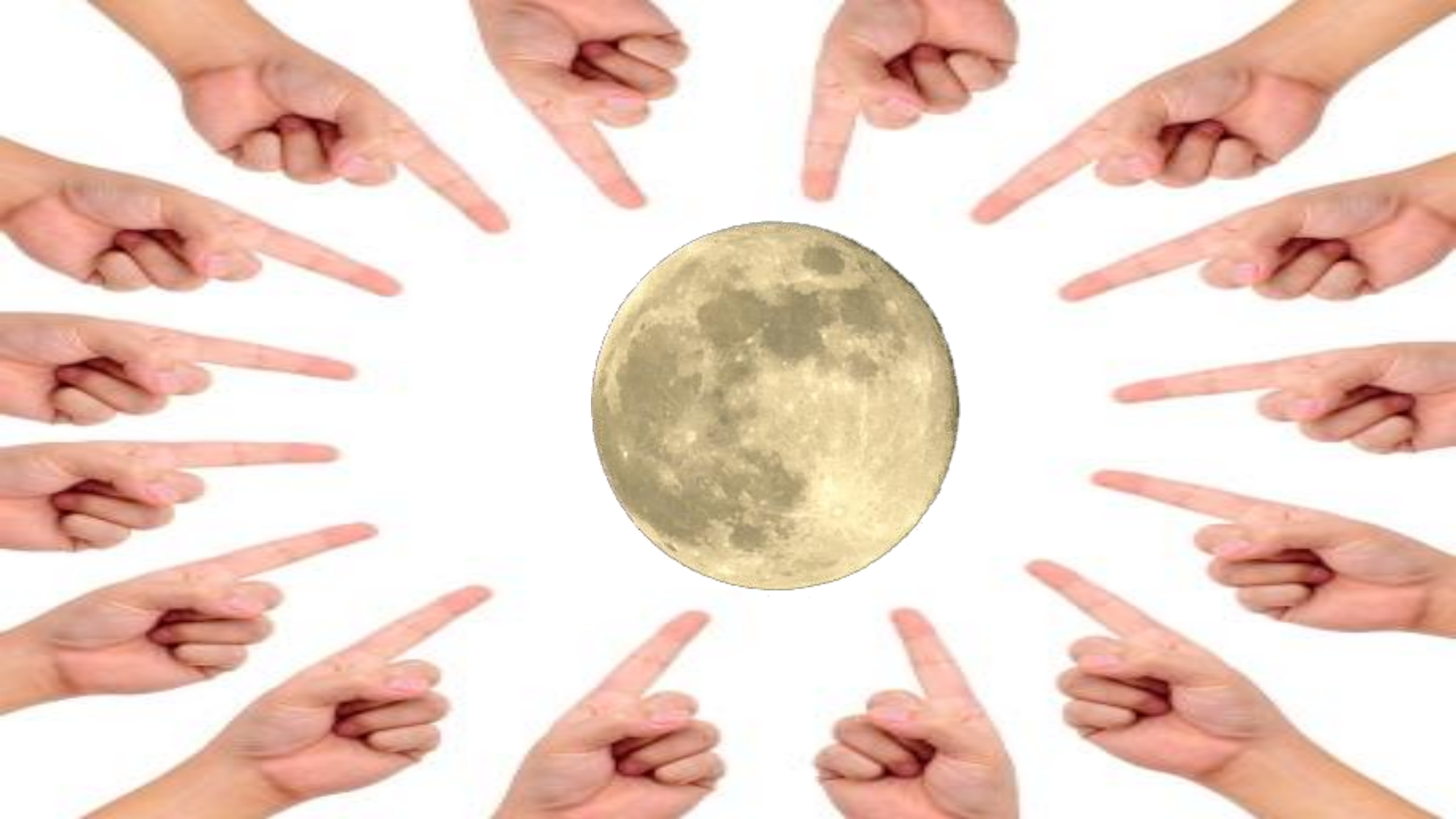

กระบวนการสืบทอด “ปริศนาธรรม”

1. การสะสมตัว (Accumulation)
2. การอิ่มตัว (Saturation)
3. การระเบิดออก (Explosion)

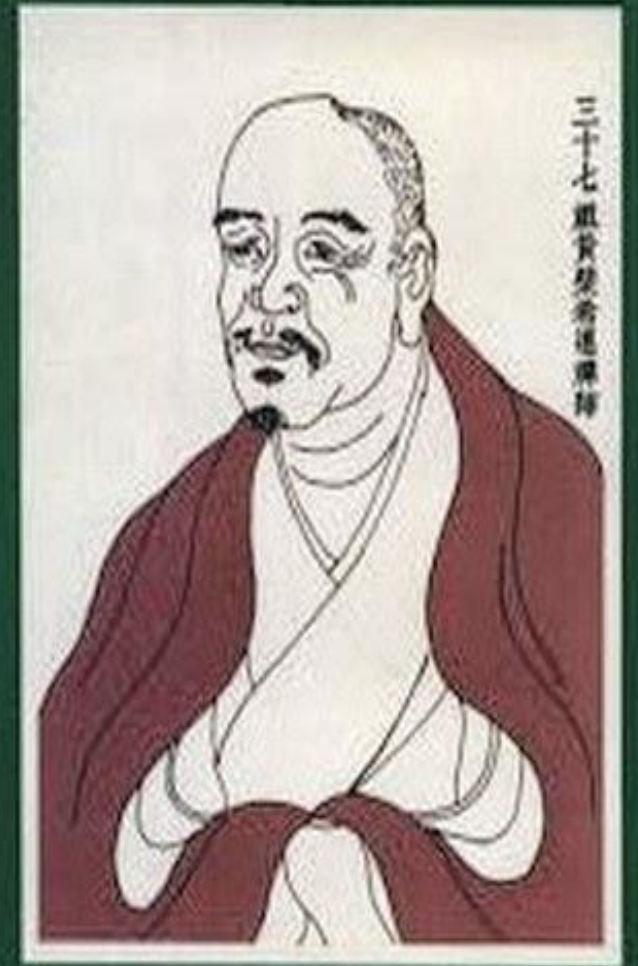

"A ZEN LIFE - D.T. SUZUKI"

กระบวนการสืบค้น “ปริศนาธรรม” กรณีศึกษา : ท่านลิน-จิ
(ผู้ก่อตั้งสำนัก ลินจิ และสืบต่อมาเป็น รินไซเซน ในญี่ปุ่น)

1. การสะสมตัว (Accumulation) – ไปถามท่านฮวงโปว่า “อะไรคือหลักของพุทธศาสนา?” แล้วโดนท่านตีถึง 3 ครั้ง และส่งไปหาท่านไท่-หฺย
2. การอิ่มตัว (Saturation) – เล่าสิ่งที่ท่านฮวงโปสอน แล้วถามท่านไท่-หฺยว่า “ผมทำผิดอะไร?”
3. การระเบิดออก (Explosion) – ท่านไท่-หฺยตอบว่า “ไม่มีใครเมตตายิ่งกว่าอาจารย์ของเธอ เธอยังอยากรู้อีกหรือว่าเธอทำผิดอะไร!!!”

ฮวงโป

กระบวนการสืบค้น “ปริศนาธรรม” กรณีศึกษา : ท่านเต้-ซาน (Te-Shan)

- 1. การสะสมตัว (Accumulation)** – หญิงเจ้าของร้านน้ำชาถามว่า “คำกล่าวในพระสูตรว่า จิตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแสดงได้ไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต แล้วจิตแบบไหนที่ท่านต้องการแสดง?”
- 2. การอิ่มตัว (Saturation)** – ถามว่า “ที่นี่ชื่อหลุง-ตัน (สระมังกร) แต่ทำไมไม่เห็นมีทั้งมังกรหรือสระน้ำ?” ท่านชุง-สิน ตอบว่า “เจ้าก็ยืนอยู่ท่ามกลางหลุง-ตันแล้วยังไงเล่า”
- 3. การระเบิดออก (Explosion)** – ท่านชุง-สินเรียกให้เข้าไปหา แต่ท่านเต้-ซานบอกว่าข้างในมืด ท่านชุง-สินเลยจุดเทียนยื่นไปให้ แต่พอเดินมากำลังจะรับเทียน ท่านชุง-สินก็เป่าเทียนให้ดับ ท่านเต้-ซานก็รู้แจ้งอย่างฉับพลัน

หน้าที่ของอาจารย์เซน

1. คอยตรวจสอบ – ช่วยบ่มเพาะการสะสมตัว
2. คอยชี้แนะแนวทาง – ช่วยทำให้เกิดการอึดตัว
3. คอยจุดประกายสู่ความรู้อย่างแจ้ง – ช่วยทำให้เกิดการระเบิดออก

俱胝和尚

天龙和尚

天龙竖起一个手指头

মনোদে (Mondo)

คือระบบการถาม-ตอบ ที่ต้องตอบอย่างทันทีทันใด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติจะพยายามใช้ความคิดเหตุผลตามหลักตรรกะทั่วไป

1. เพื่อกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าในการปฏิบัติ
2. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรู้แจ้งอย่างฉับพลัน
3. เพื่อทดสอบปัญญาของผู้ถูกถาม

เช่น

ท่านโศวซานถือไม้เท้าเข้าไปในที่ประชุมแล้วถามว่า...

“เรียกมันว่าไม้เท้า ก็คือเธอยืนยัน ไม่เรียกว่าไม้เท้า ก็คือเธอปฏิเสธ บัดนี้จงอย่ายืนยันและปฏิเสธ เธอจะเรียกมันว่าอะไร พุด พุด !!!”

ศิษย์คนหนึ่งเดินออกมาคว่ำไม้เท้าไปหักมันออกเป็น 2 ท่อนแล้วพุดว่า
“แล้วนี่อะไร !!”

ชั้นเซน (San-Zen)

คือการสนทนาอย่างเป็นส่วนตัวระหว่างอาจารย์เซนกับลูกศิษย์
โงในนิกายรินไซ จะมีการใช้ปริศนาธรรม และ มนโตะ ในการ
สนทนานี้ด้วย

ผู้ปฏิบัติจะออกจากสมาธิเดินไปห้องอาจารย์ ตีระฆังเพื่อบอกว่า
มาแล้ว อาจารย์จะเรียกถามปริศนาธรรมต่างๆ จนเมื่อสิ้นสุด
อาจารย์ก็จะเคาะระฆังที่อยู่ข้างท่าน

ในห้องปฏิบัติชั้นเซน เป็นดั่งสนามรบหรือถ้ำของสัตว์ร้าย ที่
ศิษย์ทุกคนต้องเสี่ยงชีวิตเข้าไปทีละคน เพื่อค้นหาชะโตะริที่อยู่
ข้างใน อาจารย์จะจับจ้องพิจารณาศิษย์ในทุกๆอิริยาบถ ดังเสือที่
จ้องตะครุบเหยื่อ เพื่อที่อาจารย์จะสามารถทำทุกวิถีทางที่จะ
กระตุ้นให้ลูกศิษย์เกิดความรู้แจ้งอย่างรวดเร็วและสมบูรณ์ที่สุด

A full moon is centered in the image, surrounded by approximately 15 hands of various skin tones, all pointing their index fingers towards the moon. The background is white.

ปริศนาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

ตัวอย่างปรีศนาธรรม : นิวชี้ที่ดวงจันทร์

ท่านอะกุอิน

“อะไรคือเสียงของการตบมือข้างเดียว”

“จงแสดงใบหน้าที่แท้จริงของท่าน ก่อนท่านเกิด”

ท่านชาน-ฮุย

“ฉันไปมือเปล่า และจอบอยู่ในมือฉัน

ฉันเดินเท้า และนั่งบนหลังวัว ที่ฉันกำลังขี่”

ตัวอย่างปริศนาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

ท่านชา-โจว

ศิษย์ : “สุนัขมีพุทธภาวะหรือไม่?”

ท่านชา-โจว : “มู”

ท่านไคโตะ โกกุชิ

ศิษย์ : “คำสอนของเซนที่ว่า มีการถ่ายทอดนอกคัมภีร์ เป็นอย่างไร?”

ท่านไคโตะ โกกุชิ: “หินลับมีดหกเหลี่ยม หมุนคว้างใน
อวกาศ”

ตัวอย่างปริศนาธรรม : นิวซีที่ดวงจันทร์

ท่านโจชู

ศิษย์ : “พุทธะคืออะไร?”

ท่านโจชู : “กระดาษชำระ”

ศิษย์ : “ขอคำชี้แนะในการปฏิบัติเซน”

ท่านโจชู : “กินข้าวเช้าหรือยังล่ะ”

ศิษย์ : “กินแล้วครับอาจารย์”

ท่านโจชู : “งั้นก็ไปล้างจานของเธอเสียสิ”

ตัวอย่างปริศนาธรรม : นิวชี้ที่ดวงจันทร์

ท่านเล็กเกี้ยว

ท่านเล็กเกี้ยว : “ท่านสามารถจับอวกาศอันว่างเปล่าได้ไหม”

พระ : “ได้สิท่าน” แล้วพระรูปนั้นก็ทำท่าอ้าแขนออก โอบ
อวกาศอันว่างเปล่าไว้

ท่านเล็กเกี้ยว : “ใช่เหรอ ผมว่าท่านมได้จับอะไรเลยนะ”

พระ : “ถ้าเช่นนั้น ท่านช่วยทำให้ดูหน่อย”

ท่านเล็กเกี้ยวตรงเข้าคว้าจุมุกพระรูปนั้นแล้วดึงอย่างแรง

ท่านเล็กเกี้ยว : “นี่ไง วิธีการจับอวกาศอันว่างเปล่าที่ดี”

A person's hand is silhouetted against a dark blue night sky, reaching upwards towards a small, white crescent moon. The sky is filled with numerous small, bright stars. The overall mood is contemplative and aspirational.

ปรีศนาธรรม : นิ้วชี้ที่ดวงจันทร์

ดร.รอบทิศ ไวยสุศรี